

Bedřich Smetana

Dvě vdovy

1983

ROK ČESKÉHO DIVADLA

Bedřich Smetana

Dvě vdovy

opera o dvou dějstvích

na text Em. Züngela podle F. Mallefilla

dirigent — Jan Šrubař

režisér — Miloslav Nekvasil

výtvarník scény —

nár. umělec Ladislav Vychodil j. h.

výtvarník kostýmů — Helena Bezáková j. h.

sbormistr — Karel Kupka

choreograf — zasl. umělec Albert Janíček

asistent režie — Květa Ondráková

korepetice — Miroslav Kolář a Jana Hájková

inspicienti — Radoslav Svozil a Jaroslav Deršák

nápovědy — Ema Hudcová a Anna Kubínová

Karolina

ALINA FARNÁ

HANA MÁLKOVÁ

MAGDA KLOBOUČKOVÁ

Anežka

EVA GEBAUEROVÁ - PHILLIPS

EVA KINCLOVÁ

Ladislav Podhájský

JIRÍ ČEČ J. H.

MICHAEL KOZELSKÝ

Mumlal

JIRÍ ČEP

MILOSLAV PODSKALSKÝ

Lidka

MAGDA KLOBOUČKOVÁ

OLGA PROCHÁZKOVÁ

Toník

LADISLAV MALÍNEK

PETR MILLER

vesnický lid —

sbor a balet opery SDO

orchestr opery SDO —

koncertní mistr Emil Kalus

PREMIÉRA DNE 15. LEDNA 1983

V BUDOVĚ DIVADLA ZD. NEJEDLÉHO

B. Smetana:

„Dvě vdovy“ jsem pro naše české divadlo schválně v takové podložce textové a takovým slohem hudebním napsal, aby elegance salonní s něžností a ušlechtilostí hudby spojeny byly. Byl to pokus v ušlechtilém salonním slohu napsati operu.“

Na začátku sedmdesátých let minulého století vládne v určitých českých hudebních kruzích názor, že kapelník Smetana ztratil své tvůrčí schopnosti, že od roku 1868 nenapsal žádnou operu, že „Daliborem“ opustil způsob české tvorby, že se dal do služeb cizáctví, že už „nenajde v sobě schopnost“ napsat novou operu v národním duchu, jako byla Prodaná nevěsta. Nic nez mohly námitky, že po roce 1868 Smetana složil velkou operu Libuši. Skladatel si byl vědom, že na všechny pomluvy může odpovědět pouze tvůrčím činem. 6. března 1873 se dočteme v Hudebních listech: „Skladatel Smetana dokončil operu Libuše a započal novou jednoaktovou operu Dvě vdovy. Kéž by se mu podařila, jako prvá jeho práce Prodaná nevěsta.“

V roce 1868 se hrála v Prozatímním divadle veselohra francouzského autora Mallefillea Dvě vdovy.

Jean Pierre Félicien Mallefille se narodil roku 1813 na ostrově Mauritiu a zemřel roku 1868 v Corniere poblíž Bougivalu. Z jeho životopisu je zajímavý fakt, že byl zástupcem provizorní francouzské vlády v únoru 1848, byla mu svěřena ochrana Versailles, pak byl v Lisabonu zplnomocněncem republiky. Od roku 1835 až do roku 1846 psal divadelní hry, které měly dokonce divácký ohlas. K literatuře se vrátil v roce 1852 a věnoval se jí do konce života. V prvním období psal díla pod vlivem hugovského romantismu a patosu, které později vystřídaly rutina, konverzační hbitost a vybroušenost. V Prozatímním divadle byla uvedena jeho hra Skeptikové v překladu J. J. Kolára. Několikrát vyšel česky jeho román Dona Juana memoáry lásky, což je dílo psané především na výdělek. Jeho veselohra Les deux veuves (Dvě vdovy) byla hrána 14. května 1860 v Théâtre Français, za dva roky se objevila v německém překladu ve vídeňském Burgtheater a 24. června 1862 německy v pražském Stavovském divadle, pak 25. srpna 1868 ji uvedlo Prozatímní divadlo v překladu Emanuela Züngela. Hra měla úspěch u diváků i u kritiky. Neruda dokonce napsal, že by mohla být po desetiletí občasnou okrasou repertoáru. Kdyby se námět převedl do českého prostředí, splnil by všechny předpoklady pro vytvoření salonní komické zpěvohry. Smetanu lákal příběh ze života české aristokracie, velice dobře znal toto prostředí, měl smysl pro vybroušenost mravů a jemný vtip. Překladatel a libretista Emanuel Züngel komedii upravil do dvou jednání, děj přenesl do Čech a vsunul do hry časové narážky. Züngelovi bylo v té době třiatřicet let. Dráhu literáta si zvolil už před maturitou, kdy opustil gymnázium pro neshodu s katechetou. Byl redaktorem, přispívatelem časopisů Politik a Humoristické listy. Dovedl reagovat na veřejné dění vtipným epigramem, veršoval velice lehce. Býval autorem četných úvodních básní různých slavnostních pořadů a akademií. Jeho práce neoplývají hloubkostí myšlenek, jsou však vždy dobové a pohotové. Jan Neruda jej charakterizoval takto: „V těch letech u nás bujely tak úrodně i tak úrodněji besedy s programem koncertův a žádná ta beseda nemohla jinak začít než zvláště pro ni sepsaným „proslovem“ ve verších a tře-

ba i v próze. Tenkrát bychom se byli my ostatní spisovatelé a veršovci mohli přímo upsat na těch pracích příležitostných, kdyby nebylo bývalo právě vždy ochotného, vždy s myšlenkou pohotového Em. Züngela. Ten převzal dobrou třetinu úkolu toho, a přece se neupsal.“ V roce 1868 vydal vlastním nákladem své Básně. Hned v prvních verších se takto charakterizuje:

To štěstí moje jediné,
že jsem já básník mladý,
že mohu dlouho, dlouho snad
umírat ještě hladý.

Před sto lety patřila jeho báseň Zlatá Praha k nejoblíbenějším. Dovedl se však zamyslet i nad sociálními problémy, jak o tom svědčí básně Panstvu a Český sedlák. Svým dílem se řadí mezi epigony básníků Májového kruhu. Zünger se věnoval rovněž divadlu. Upozornil na sebe při shakespearovských slavnostech v roce 1864, pak mu byly svěřovány překlady různých konverzačních komedií z němčiny a z francouzštiny. Oba jazyky dokonale ovládal. Jeho prvním překladem byly Labichovy Zápisky ďáblovy a hodnotu jeho překladu Molièrova Tartuffa zhodnotil ještě po dvaceti letech Jan Neruda. Celkem přeložil asi třicet her, sám napsal sedm komedií, patnáct her upravil podle různých autorů. Veršovací schopnost a pohotovost, respektující přízvuknost češtiny, jej vedly k překladatelské práci libret. Do roku 1874 jich přeložil čtyřadvacet! Sám napsal libreto podle Raupachovy hry Vor hundert Jahren a nazval je Rektor a generál. Hudbu k němu složil F. Z. Skuherský a opera měla úspěšnou premiéru v roce 1873. Na Züngerův text složil Smetana svůj Slavnostní sbor. Jsou to ona známá slova: „Sláva Tobě, velký Slávy synu!“

Zünger převedl český překlad Mallefillovy veselohry do veršů. Text vznikl ze zřejmé dohody se skladatelem, které partie zůstanou mluveným dialogem a co bude zveršováno pro zhudebnění.

Smetana pracoval velice rychle. A přitom musel plnit své kapelnické povinnosti v divadle, studoval tedy nové opery a repetoval už nastudované. 16. července čteme ve Smetanově deníku: „Šestnáctého počal jsem komponovat a zároveň načisto psát komickou operu Dvě vdovy.“ První jednání dokončil už 30. srpna, v partituru 18. listopadu a druhé 15. ledna 1874! V původním tvaru neměla opera recitativy, střídaly se próza a zpěvní čísla. Jednající osoby byly čtyři, sborové scény nepatrné. Se studiem, které vedl sám Smetana, bylo v divadle započato už v únoru 1874.

8. března 1874 ohlásil Jan Neruda: „Jsem rád, že alespoň o jedné věci mohu dnes promluvit s rozkoší. Smetanovu novou operu komickou Dvě vdovy uslyšíme asi za čtrnácte dní. Je celá rozepsána, sólisté mají své úlohy, sbory se již pilně studují. Znalci, kteří měli příležitost nahlédnouti do partitury, jsou nadšeni krásami nové té skladby. Dvě vdovy- jsou prý důstojnými následnicemi Prodané nevěsty; je to sice skladba rázu salonnějšího — vyjma ovšem sbory z lidu, zase velice působivé — avšak je to opět ta milá hudba Smetanova, jež jakoby se proudila ze zpěvných prsou samého národa. V tom vzhledě můžem věru mluvit o nesmírném štěstí: hned na počátku mít takového génia, který opeře české dal několika velkými díly svými směr a světlo pro celý věk. Kde bychom byli bez Smetany!“

A 22. března téhož roku si můžeme přečíst v Národních listech: „K Smetanově nové komické opeře Dvě

vdovy započaly toto pondělí generální zkoušky i pokračuje se v nich pilně, že již v pátek poprvé shledáme se na našem jevišti s vzácnou touto novinkou, k nížto vším právem pohlíží se s velkou napnutostí. Pokud lze soudit podle dojmu, jež na nás učinilo prvé poslechnutí, tož ujistiti můžeme každého, kdož má smysl pro hudbu ušlechtilou, charakteristickou a zároveň melodickou, že nalezne v díle tomto bohatý zdroj rozkoše a zábavy. Jest to „genre“ pro nás takorůzka zcela nový, neboť podařilo se Smetanovi eleganci francouzského slohu konverzačního přenést na půdu zcela českou i povznést jej k vyšší ještě potenci zvláštní živosti zpěvnosti hudby české. Jedno číslo předstihuje druhé, slabých míst zde věru nenalezneš, tentýž vřelý a čilý proud myšlenky, všude život plný a skutečný! Neshledali jsme ještě u zpěváků při jiné novince podobného nadšení, s jakýmž přistupují ku svým nanejvýše vděčným úlohám, i nepochybujeme, že nadšení jich také se přeneso v pátek na obecenstvo veškeré. Libreto jest velmi zajímavé i zábavné, ač nečítá více než čtyry osoby.“

Premiéra byla stanovena na 27. března 1874 v Prozařtímním divadle. A byla to poslední, kterou sám Smetana studoval a řídil. Karolinu zpívala M. Sittová, Anežku E. Sáková, Ladislava A. Vávra, Mumlala K. Čech. Režii měl mladý Edmund Chvalovský. Představení bylo slavně přijato. Už po prvním jednání byl Smetana obdarován řadou věnců a kytic. O premiéře si zaznamenal: „27. březen 1874. První představení komické opery mojí Dvě vdovy. Dostal jsem mimo plno věnců a kytěk, též krásnou taktovku stříbrnou ozdobenou a stříbrný věnec, jenž mně odevzdali jménem celého operního členstva páni Lev a Souček. Volán jsem byl po každém aktu několikrát. Úspěch opery dokonalý.“

Po premiéře posílá Smetana libretistovi honorář 60 zlatých a z jeho dopisu vyčteme, jak si cenil jeho práce: „Že Vaše velmi zdařilé libreto nemalého podílu nad dobrým úspěchem této opery nese, jest pravda, a přál bych si, bych brzo zase podobné od Vás obdržeti mohl.“ Operu nadšeně přijímá kritik Ludevít Procházka v Národních listech, stejně jako referent Pokroku a Lumíru, zatímco referent Světozoru chválí, ale má i výhrady. Hudební listy operu odsoudí. Ale příznivý není ani referát V. J. Novotného v Osvětě. Smetanu ovšem brání Jan Neruda ve svém fejetonu z 5. května 1874: „Český život měl v uplynulém týdnu zas své české události. Karolina a Anežka, dvě různolící vdovy z pera Bedřicha Smetany, zahájily jarní zpěvnou dobu. Už tedy skutečně je jaro českého umění zde, skřivánci zpívají, „podhájští“ Ladislávkové vzdychají, a čtveračiví potůčkové „mumlají“ své harmonické žerty. Když se jednou jaro doopravdy rozpoutalo, nedá se probuzený proud života víc ujařmit, a umění české rozkvetlo rychle v další pyšný květ. Šťastný Smetana! Šťastný nejen v produkci své, nýbrž i v tom, že dochází plného uznání! Vždyť jistý „kritik“ řekl docela, že sice Hřímálý byl první, který podobnou nějakou operu napsal, že ale Smetana po Hřímálém počínal si v skladbě své vskutku dosti „šťastně“. (13. 5. 1872 byla uvedena s obrovským úspěchem opera Vojtěcha Hřímálého Zakletý princ a Hřímálý byl označován za největší naději české dramatické tvorby.) „Jen aby přemrštěným uznáním takovým Smetana trochu nespejch a neztratil povinnou úctu k otci Hřímálému!“

V roce 1874 se hrály Dvě vdovy sedmkrát a za čtyři roky zmizely z programu. Objevily se až v roce 1877 v nové podobě.

Po dokončení své další opery Hubička se vrátil v roce 1877 Smetana k další práci na předešlém operním díle. Úprava byla dosti radikální. — 18. července 1877 píše E. Krásnohorské: „Nemohu Vám, drahá slečno, popsat, jak jsem celý ten čas, co jsem se z Prahy na venek odebral, rozerván a sklíčen. — A to pro zevnější příčiny, pro výživu. Od května nedostávám žádnou gáží, pan dr. Dašek ji zastavil, až prý se můj poměr k divadlu do nového družstva urovná!! — Ale toto urovnání se prodlužuje tak dlouho, že pomalu nebudu mít co jíst. — Já nemohu přece od zetě, který má dosti skromnou službu, žádat, aby mě s celou rodinou vydržoval. — A já teď nemám již, z čeho bych na stravu přispěl. — Vzdor můj, pro mne nad míru snižujícím prosbám k družstvu — jednají ti páni tak nešetrně se mnou. Co mně byla celá ta sláva v listopadu platná, když mě teď k takovým nesnázím a k hladu odsuzují. Abych svou ochotnost pro divadlo dokázal, nabídl jsem těm pánům, že nově přepracovanou zpěvohru „Dvě vdovy“ co nejrychleji dohotovím a k bezplatnému provozování ihned zašlu. Züngl textu nového napsal 28 stran, tak že to dělá práce jako nějaké půldruhého aktu, nové arie, trzeta a ensembly. — Pustil jsem se hned do práce, ačkoliv jsem k tomu velmi málo naladěný, a dne 13. července jsem vše na čisto dohotovil.“

První jednání dokončil 28. června a druhé 13. července 1877. Překomponoval prózu do recitativů, pro nový milostný pár Toníka a Lidku složil tercet s Mumlalem, druhý akt začínal nyní novou krásnou písní Ladislava a první jednání zakončil velkým sborovým finálem.

16. července napsal libretistovi: „Ohlašuji Vám spokojeným citem, že jsem operu Dvě vdovy v novém rouše dne 13. července úplně a načisto dohotovil, tak že by se okamžitě studovat mohla. —

Bylo toho dost — 28 stran textu nového. — Snad se mně to podařilo. — Alespoň držím píseň Ladislava z počátku druhého jednání (za scénou) takořka za pendant ukolébavky z Hubičky. Píseň je úplně v národním tónu držaná a sám mohu tvrdit, že jest to nová národní píseň. Recitativy nebyly tak lehké, jakby každý mohl myslet. Ačkoliv jsou v celku tak nazvané seccorecitativy, tak přece místami je narážka na dřívější zpěvy a motivy, a větší charakteristika tak mohutná a silná, že práce tím se zvýšila, a celek většího a důležitějšího významu dostal, než obyčejně recitativům se dává. Finale prvního aktu v ensemblu všech osob i Karoliny, Anežky, Ladislava, Mumlala, jako terzeto v druhém mezi Toníkem a Lidunkou a Mumlalem jsou též v národním slohu držané. Dosud není můj poměr k divadlu od nového družstva urovnán, až se to definitivně stane, zašlu tyto nové Dvě vdovy ihned na ředitelstvo divadla, aby se v novém rouše hned s počátku zimní sezóny provozovati mohly.

Prozatím díky za přepracování Dvou vdov, ačkoliv toho bylo mnoho, pracoval jsem přece s chutí.“

Novou partituru odevzdal divadlu 5. srpna 1877 „k provozování bezplatnému na základě staré smlouvy“!

Nové znění mělo premiéru 15. března 1878. Dirigoval A. Čech, Karolinu zpívala T. Boschettiová, Anežku M. Sittová, Ladislava A. Vávra, Mumlala K. Čech, Lidunku M. Laušmannová, Toníka J. Šára. Režíroval opět

E. Chvalovský, Smetana si poznamenal: „Plný dům, úspěch rozhodný, pokaždé jsem byl volán několikrát.“ V téže roce byly Dvě vdovy hrány šestkrát, následujícího roku vůbec ne, 1880 dvakrát a pak až v roce 1884 v Národním divadle při oslavě Smetanových šedesátin.

Smetanův žák a přítel dr. Ludevít Procházka působil v Hamburku a využíval svých společenských a uměleckých styků a propagoval Smetanovo dílo. Sám skladatel usiloval o uvedení svých skladeb v cizině, zvláště kvůli své špatné finanční situaci. Napadne jej, zda by nebyly právě Dvě vdovy nejvhodnějším dílem. Píše dr. Procházkovi: „Dvě vdovy, které se před několika dny zase opakovaly, a sice s rozhodným úspěchem, mě daly myšlenku, jestli by tato opera nebyla nejvhodnější k uvedení na cizím, a sice na německém jevišti? V novém přepracování má opera tato obojí ráz, národní a kosmopolitický, a tento docela v jakémsi salonním tónu. Dvě dámy a dva páni, když jsou výteční v zpěvu a ve hře, musejí tuto operu vésti k velikému vítězství. V případě úspěchu opery bych možná získal i nakladatele a snad prorazil i ostatním mým operám, vzdor jejich ryze českému směru, cestu na zahraniční jeviště. Věřte, že jen moje choroba mne nutí, z mého mně vrozeného sebezapření vystoupiti, a se nabízet a stát se dotěravým. Rád bych konečně si moje stáří ubezpečil, alespoň poněkud skromnými a jistými příjmy, které by mě chránily před starostmi a nouzí. Protož mne omluvte před Vaší nejmilejší paní, že jí prosbu svou předkládám, zároveň prose, aby se beze všeho okolku zamítla, když by to nemohlo být.“

K premiéře v Hamburku došlo 28. prosince 1881. Opera byla hrána v dramaturgické úpravě, rozdělená do třech dějství. To se Smetany nemile dotklo a hned napsal: „Protestuji proti sešinutí děje z Čech do Francie. Moje hudba je ryze česká, nedá se nikterak myslit jinde, než v Čechách. Zakládám si na správné české deklamaci v recitech, kterou ty německý páni arcíř pochopit nemohou, protože v českém přízvuku nejen v délce, aneb v stručnosti se liší od německé řeči, a tak dělá hudbu též českou. Vůbec dovoluji skrácení scén a všeho, co si přejou, ale protestuji proti přikomponování.“

Co se týče děje, chci, aby zůstal nynější čas v kroji zrovna teď panujícím, a ne rokoko, kde všechno jen šaškovalo a laškovalo. Ušlechtilý mrav a způsoby musejí s jeviště vanout.

Dle všeho nemám více chutě pro rozšiřování své hudby přes hranice; v skromnosti své jsem se spokojil s uznáním svého národa a ovace českého obecnstva mě odměnily v hojně míře moje snahy — tak čisté, posvátné a — pravdivé!

Já musím hledět udržeti ono čestné a slavné postavení, které mě skladby moje v národě a vlasti připravily. Jsemf dle zásluh mých a dle mého snažení skladatelem českým a stvořitelem českého slohu v dramatickém a ve symfonickém oddílu hudby — výhradně české. Couplet Toníka ale nemohu a nebudu komponovat. Nemohu se vpravit v takový lehkovážný text. Mně se taková hudba hnusí a dokazoval bych tím celému světu, že píšu za peníze všechno, co kdo ode mne žádá.“ Úspěch Dvou vdov v Hamburku vyvolal v české veřejnosti akci, aby bylo hamburskému obecnstvu veřejně poděkováno za příznivé přijetí. To ovšem Smetanu urazilo. V dopisu ze 17. ledna 1882 čteme: „Musím pak za to míti, že skladba má nebyla odměněna dle

zásluhy, nýbrž že prokázáno mi jakési dobrodiní a že opera sama nemá valné ceny. Já se posud domníval, že obecnostvo přijalo skladbu tu vlídně proto, poněvadž má svou vnitřní cenu, a proto myslím, že zamýšleným poděkováním uškodí se jménu i mé reputaci.“ Ani v Hamburku se však opera neuchytila, ani nespĺnila očekávaný finanční úspěch.

V roce 1893 se hrají Dvě vdovy ve velké úpravě V. J. Novotného. Na to reagoval libretista Emanuel Zünger slovy: „Taková impieta může potkat jen českého skladatele.“ Ale ani provedení opery v této úpravě nepřineslo žádaný úspěch. K. Kovařovic ponechal ve svém nastudování v roce 1902 a 1909 některé Novotného úpravy a teprve O. Ostrčil se vrátil ke Smetanovu znění z roku 1877 a toto nastudování se stalo vzorem pro všechna další na naší první scéně i jinde.

MN

DVĚ VDOVY NA OSTRAVSKÉM JEVIŠTI

1. 12. 8. 1921   Dirigent: Emanuel Bastl
Režisér: Karel Kùgler
Choreograf: Achille Viscussi
Výtvarník: J. Wenig
2. 2. 4. 1924   Dirigent: Emanuel Bastl
Režisér: J. Kühn
Výtvarník: J. Wenig
3. 5. 6. 1930   Dirigent: Jaroslav Vogel
Režisér: Karel Kùgler
Výtvarník: Vladimír Kristin
Choreograf: Saša Machov
4. 22. 12. 1939   Dirigent: Jaroslav Vogel
Režisér: Karel Palouš
Výtvarník: Jan Sládek
Choreograf: Emerich Gabzdyl
5. 18. 11. 1945   Dirigent: František Jílek
Režisér: Miloš Wasserbauer
Výtvarník: Vladimír Kristin
Choreograf: Emerich Gabzdyl
6. 23. 11. 1958   Dirigent: Josef Kuchinka
Režisér: Ilja Hylas
Výtvarník: Jan Sládek
Choreograf: Emerich Gabzdyl
7. 24. 2. 1973   Dirigent: Bohumil Janeček
Režisér: Miloslav Nekvasil
Výtvarník: Vladimír Šrámek,
Marcel Pokorný
Choreograf: Julie Jastřembská

OBSAH OPERY

I.

Někde ve slunném, přívětivém koutu Čech je statek, na němž po smrti svého manžela energicky hospodaří půvabná a temperamentní Karolina: jejím stálým hostem je od ovdovění její přítelkyně, snívá, pasívní Anežka. Jedné z nich tu plyne život ve shonu a práci, druhé ve vzpomínkách a snění. Až tu jednoho dne je obě vyruší podivná příhoda.

Starý, nabručený hajný Mumlal zatkne v lese divného pytláka. Je to příliš dobře oblečený mladý muž bez kořisti a bez odporu se podvoluje Mumlalově „úřední moci“. Hajný hrdě přivádí „škodnou“ před svou paní. Karolina okamžitě pozná z Anežčina rozpačitého chování nějakou hlubší souvislost mezi přítelkyní a zajatým. Bystře odhadne situaci a chce se na účet této dvojice trochu pobavit. Mladý Ladislav Podhájský je na její rozkaz odsouzen k půl dennímu pobytu na jejím panství.

II.

Karolina škádlí svou přítelkyni. Chce na ní vynutit přiznání, že Ladislava zná a miluje. Uzavřená Anežka však tvrdošíjně zapírá. Karolina tedy sama předstírá neobyčejný zájem o nezvaného hosta. Anežka zneklidní. Při setkání s Ladislavem však jeho lásku odmítá. Situaci zachraňuje Karolina, když zdrceného mladého muže odvádí na obžínkovou slavnost. Opuštěná, utrápená Anežka si přiznává svou lásku k Ladislavovi.

Karolině se zatím podaří vylákat z Ladislava přiznání, že jej sem přivedla láska k Anežce. Předstírá, že se toto přiznání dotklo její samolibosti. Ladislav ji prosí o prominutí — dokonce na kolenu. Takto je nachází Anežka. V domněnání, že jde o vyznání lásky, s pláčem prchá. Ladislav se pokouší o vysvětlení a Karolina se tomu všemu směje. Její záměr se povedl. Nakonec se vše vysvětlí a mladá dvojice se za zpěvu vesničanů zasnoubí.

Vedoucí výroby a technického provozu:	Ing. Ivan Bílek
Jevištní mistři:	Jan Benek — Zdeněk Václavek
Mistr osvětlení:	Oldřich Malý
Vedoucí elektroakustiky:	Bořivoj Wojnar
Vedoucí rekvizitárny:	Eva Wiesnerová
Vedoucí dekoračních dílen:	Ing. Otto Gruszka
Vedoucí výroby kostýmů:	Bohuslava Čiháková
Vedoucí vlásenkárny:	Vojmil Nytra
Vedoucí garderobiér:	Zlata Nezhybová

Vydalo Státní divadlo v Ostravě, nositel Řádu práce,
v redakci Miloslava Nekvasila, obálka a grafická
úprava Mirek Tittler, typografická spolupráce Marcela
Havlíková. — Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p.,
provoz 21, Ostrava 1, Novinářská 7. Povoleno Sm KNV
č. j. Kult. 1858/82—Neme/Bř/403/16. Cena 2 Kčs

**STÁTNÍ DIVADLO
V OSTRAVĚ**
NOSITEL ŘÁDU PRÁCE